

Complaints or Contentment

פרשת בהעלותך תשע"ז

NUMBERS

PARASHAS BEHA'ALOSCHA

11 / 2-

2

³⁵ When the Ark would journey, Moses said, "Arise, HASHEM, and let Your foes be scattered, let those who hate You flee from before You." ³⁶ And when it rested, he would say, "Reside tranquilly, O, HASHEM, among the myriad thousands of Israel."

¹ The people took to seeking complaints; it was evil in the ears of HASHEM, and HASHEM heard and His wrath flared, and a fire of HASHEM burned against them, and it consumed at the edge of the camp. ² The people cried out to Moses; Moses prayed to HASHEM, and the fire died down. He named that place Taberah, for the fire of HASHEM had burned against them.

⁴ The rabble that was among them cultivated a craving, and the Children of Israel also we

1-3. The complainers. When the people left Sinai, which was not far from populated areas, to venture into the great, desolate and unknown wilderness, they grew frantic and wondered how they would be able to survive. They acted as if they were truly in pain and had a right to complain and bemoan their fate (Ramban). In their mood of rebellion and self-pity, they wanted God to hear and be angered; they succeeded, and paid a heavy price (Rashi). *Sifre* shows that the word *וַיִּחַד*, which introduces the passage, alludes to the recurrence of a previously existing situation. Thus, when

3

115 / BAMIDBAR 11:1

BEHAALOSCHA

THE CALL OF THE TORAH

4

³⁵ וַתֹּאכַל בַּקֶּצֶה הַמִּחָנֶה — Consuming at the edge of the camp. Rashi offers two contrasting interpretations as to who was consumed by this fire, both based on the word *בַּקֶּצֶה*, at the edge. One view connects this to *מוֹקֵצָה*, set apart. These were members of the *the mixed multitude*, people who were set apart because of their low state. They were at the lower edge of society. The other view cited by Rashi is that of R' Shimon ben Menasya who connects *בַּקֶּצֶה* to *קְצִינִים* — great men. These people at the upper edge of society were the Elders who had not dared to face Pharaoh's anger when Moses came to ask that the people be let go (see Rashi to Exodus 24:9). (See also the commentary to v. 4.)

According to some Midrashim, the people involved were sages who, along with Aaron's sons, Nadab and Abihu, were guilty of arrogance in desiring to contemplate the *Shechinah*, the Divine Presence, at the Revelation on Sinai (see the commentary to Exodus 24:9). *Targum Yonasan* interprets the edge of the camp to refer to the tribe of Dan, who were the rear guard of all the tribes (10:25). The punishment fell upon this tribe because they were guilty of carrying the idol of Micha with them. [See the commentary to Genesis 49:18.]

וְעַל בָּאָרְזֵי — It was evil in the eyes of Hashem [lit. in the ears of Hashem]. Actually, they were looking for a pretext to distance themselves from Hashem,

a pretext which would reach His ears and provoke Him. So they complained of traveling three days without respite from the misery of the journey. Thereupon Hashem's anger flared and He said: I intended it only for your good, so that you should enter the Land immediately (Rashi).

Ramban writes that they should have followed Hashem in happiness and joy after all the good He had bestowed upon them. Instead, they behaved like people acting under duress and compulsion, grumbling and complaining about their condition. Of course, Hashem could have led them into Israel without subjecting them to any difficulties, but important objectives can be achieved only by overcoming hardship. The Talmud mentions the Land of Israel as one of the three great objects that can be acquired only through hardships (*Berachos* 5a).

If only the Jews had the strength of character to cross the desert with optimism if only they had met their destiny and its attendant hardships with gladness, they could have rid themselves of the fear of enemies and adversity.

מִשְׁדֵּה

פרשת בהעלותך

אֵהָרָל

שֵׁכֶב

5

6

254 / RAV WOLBE ON CHUMASH 2

neant to be filled in by *Chazal*. Learning the Written Torah without the aid of the Oral Torah is like trying to get a picture of someone's life by looking at a few postcards instead of watching a lengthy video documenting his life.

Second, all twenty-four books of *Tanach* are the word of Hashem, recorded by humans who were granted prophecy or *ruach hakodesh*. The gauge to measure the people in *Tanach* cannot be a human yardstick, for these people are being described by Hashem's exacting standards. The greater the person, the more demanding Hashem is in His dealings with them. Therefore, minute infractions that are indiscernible to the human eye are sometimes described in *Tanach* as severe transgressions.

מבואר שחטאם של בני ישראל במדבר היה כפי מדרגתם "כמתאוננים", אבל אין להבין הפרשה שחטאו בחטא גמור. והביאור הוא, שלפי דרגתם חטאו וכפי הכלל (יבמות קא ע"ב) "וסביבו נשערה מאור, מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו [עם צדיקים ההולכים אחריו, ורש"י] כחוט השערה" - שבחינתו לא רק ביחס למידת העונש שנענשים בו הצדיקים בדקדוק חוט השערה - אלא הכוונה למבט המדקדק של התורה שבו נבחנו בזכות מגדלת פי אלפי אלפים כל מעשיהם של גדולי העולם בתכלית ההקפדה והדקדוק, שיהיו בשלמות מוחלטת בלתי נתפסת, ועל כן פעמים שבדקדוק חוט השערה נמצאה תביעה על מעשיהם כפי רום מעלתם ודרגתם. כמבואר בחז"ל שהיו "כמתאוננים", לא ב"חטא גמור", וגם לא כולם חטאו בו אלא הרשעים, ואילו שאר העם הלכו בלב בטוח ושמח ותלו את מלוא מנטחם ויהבם בהשי"ת כמאמר הנביא (ירמיה כ"ב) "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה".⁶¹

Lastly, we are spiritual light-years distant from the people discussed in Tanach. In describing the difference between the Tannaim and Amoraim, the Gemara (Eruvin 53a) writes that the hearts of the earlier generations were open like the entranceway to the Ulam (twenty cubits wide) while the hearts of the later generations are open like the eye of a needle. Moreover, Chazal declared, "If the earlier generations were like angels then we are like humans; if they were like humans then we are like donkeys." The difference between a few generations is compared to the difference between two entirely different species! Similar statements were made by Abaye and Rava, who merited visits by Eliyahu HaNavi on

Let us not jump to conclusions regarding the misdeeds discussed in the Torah. One Chassidic rebbe pithily summed up this idea when he commented, "I wish my mitzvos were on the level of their aveiros!" Bearing this in mind will give us a fresh approach to the parashiyos of the next few weeks. Instead of condemning the actions of the Jews in the Wilderness, we will be inspired by the immeasurable greatness attainable by man, and hopefully we will be motivated to push ourselves to attain as much of that greatness as we possibly can.

(Daas Shlomo, unpublished manuscript)

10

הנרגו, גם אם מלא וגדוש הוא סיבות לנרגנותו, משוכנע כל כך בצדקתו, אין כל אלו אלא "התלבשויות" להצדיק נרגנותו. - קודם כל הוא נרגן, ורק לאחר מכן נמצאות הסיבות לנרגנותו...

על הנאמר "מתאוננים", פירש"י, שבקשו תואנה ועלילה לפרוש מאחרי המקום... - קודם כל בקשו לפרוש... ואחר כך מצאו את התואנה.

הנרגנות, יותר מכל מדה מגונה אחרת, הינה תוצאה של אוירה. היא מתפתחת וצוברת תאוצה על רקע ה"מחממים", הלא המה אבי אבות הנרגנות...

והגורמים לאוירה זאת, או לרקע זה, המה הקצוות, מוז' ומזה.

פעמים שהדבר נובע, אמנם, מהאוירה הנגרמת על ידי "פוק חזי מאי עמא דבר" (ברכות מה.), מאלו השקועים בתחתית השפלה. אלו יוצרים ו"מפברקים" את האוירה... "מבעבעים" סבון וקצף, מתלחשים, מפריחים "סודות" ומזהירים שלא לגלותם...

כך נגרים הכל אחרי הרקע והאוירה. והכל נגרם על ידי מדה של "לא טוב ליי"...

האמת היא, כי אמנם לא טוב להם לנרגנים, אך ל"לא טוב ליי" זה, אין סיבה. שכן, כאמור, נרגנות, מדה לעצמה היא, מדה מגונה רעה ומזיקה, ורק לאחר מכן נמצאת הסיבה התופחת והולכת ומתפוצצת לאלפי רסיסים, כאלפי הנגרים אחריהם.

אך פעמים שהדבר נגרם על ידי "ברי סמכא", כביכול, אלו שיש להם עמדה וכת... על ידי אלו ה"ממונים", ה"גבאים" וה"קצינים", על ידי ה"מי ומי"...

אם המה נועים בגנות זאת הקרויה נרגנות, מי "עניז" שלא "להבין" כי "תובה" היא ו"טוב" הוא ו"נעים" הוא, ואף "טעם החיים" הוא, להיות "נרגן". והנרגנות, כאמור, צוברת כח, תופחת ומתפתחת, ומפברקת וכו' וכו'.

מקום חיותה של הנרגנות - העם!

יוצרי הרקע והאוירה - הקצינים והמנהיגים, ושאר ה"מומחים" ו"ברי סמכא" למיניהם.

ופעמים, ש"ברי הסמכא", הם אמנם רק הביעו "חזות דעת"... איזה "צ"ע", איזה "חשש", "חשד" כל שהוא. קצת "הבנה", או "חדירה" "מאחורי" הנראה לעינים.

קב בר נת בהעלותך מרדכי

"אין מתאוננים אלא מתרעמים, מבקשים עלילה היא לפרוש מאחרי המקום" וכו' (ילקוט תשלב, יא, וברש"י)

נמצא, איפוא, שלא הסיבה, היא הגורמת נרגנות, אלא אדרבא, הנרגנות מוצאת את אפיקה בסיבה.

בתחילה באה הנרגנות, ואחר כך מוצאים על מה תחול.

אכן, לא צריך להיות שום קשר, אף לא הגיון, בין הנרגנות לבין הסיבה הנקוטה. שכן טבעה של נרגנות, שהיא כשלעצמה מדה היא, ומדה מגונה זאת מוצאת פורקנה בסיבה כל שהיא, בין שיש לה או אין לה טעם.

לכן תעמוד לפעמים נפעם, מול הבנת חבר את נרגנותו של חברו. עודך משתומם ומשתאה מול חוסר ההגיון שבדברי פלוני ונרגנותו, והנה חברו מבינו. היתכן?

אך צא ולמד, כל נרגנות מחפשת פורקן של חלות והבנה. אצל הנרגן הראשון נמצא הפורקן בסיבה שנקט, ואילו אצל חברו נמצא הפורקן בעצם "הבנתו" (המעושה, גם אם אינו יודע זאת) את חברו. והדברים נוראים ומבהילים.

זהו שלימדונו חז"ל. כל אותם סיבות שנקטו המתאוננים, היו סיבות שלאחר מעשה. ולא זו בלבד, אלא שאין בהם שום הגיון, טעם או סיבה כל שהיא. כי זהו המחלף: בתחילה בא הרצון והתחלטה המגונה של "לפרוש מאחרי המקום", לכן מוצאה נרגנות זאת את פורקנה, בכל הדברים שאין בהם שום טעם או ריה, כי אין צורך בהגיון, שכן לא ההגיון מוביל את הנרגנות, אלא שהנרגנות מכוננת מוצאת טעם גם בטפשות.

"ונפשנו קצה בלחם הקלוקלי" (במדבר כא, ה). היתכן לקרוא ללחם זה קלוקלי? המצאת דוגמתו בכל עולם המוסכמות שלך, בעולם הדמיונות שלך, או בכל מקום אחר? הרי כולו מעלה, כולו מופת וכולו נס. איך זה מעיזים לקרוא לו קלוקלי?

10

באים חז"ל ומסבירים: כיון שבכלל מעלותיו של המן, קיימת העובדה שהאוכל לחם זה "מכניס ואינו מוציא", על כן באה החרדה והטענה: "עתיד מן זה שתיפח במעיהם" (עיין יומא עה:).

היתכן? כיצד עוצמים עינים, שלא לראות את הסגולה של "יבלע באיברים", שאין צורך להוציאן, שאין בו פסולה, שכולו מאמר ה' המשתנה לכל טעם שבעולם (שם)?

היתכן להעליל דברים משוללי כל הגיון? האמנם הששו מכך שמטרת המן היא "להרגנו"?

היתכן לקחת את שלא המעלה ולהפכה לעקומה של תכלית החסרון?

מי מאמין להם? מי שם לב לשטויות כאלו?

אך הם הם הדברים.

אין ההגיון מולידו של הנרגן. הנרגנות היא תרבייתם של חיידקי טפשות ועקימות החלאה ההגיונית.

הנרגן, נרגן הוא, מפני שזאת היא תכונתו. ומשמוחש הוא פורקן להסביר, הוא מוצא ו"מתלבש" על כל דבר, ללא ביקורת או קונטרול איזה שהוא.

המה כביכול, רק מנסים ל"פתוח" את העיניים, שלא תהיה "תמים" כל כך, פחות "נאיבי". ופעמים רק להראות, כי "מהם" אין ל"הסתיר". המה יודעים הכל. - המה באמת לא נרגנים.

אבל האגירה נוצרת והנרגנות מתפתחת... וקונה לה משכן אצל ה"עם"...
"ויתרגנו באהליכס" (דברים א, כז).

העם מתבשל בנרגנותו.
אבל את הדין יתנו הגורמים והאחראים לכך, הלא המה הקצוות מזה ומזה. - התותנית השפלה... או ה"עילית" השמנה...

ופעמים ששניהם באים כאחת מזה ומזה. זה בשפלותו וזה בסמכותו...
אבל כשבאה האש, היא מחפשת את השרשים, את הגורמים יוצרי התרבות והריקע.

קצו 13 אור בהעלותך דניאל

* התשובה לכל התמיהות הללו הוא אכן כן. אדם שמקבל כל הזמן טובה - אינו יודע להוקיר. אדם שמתרגל לשפע אינו יודע מהו מחסור. לעשיר קשה להסביר עד כמה חשוב להציל אנשים הנמצאים על סף רעב. אישה שיוולדת באופן טבעי אינה מבינה את הסבל והכאב של אישה עקרה. ועליה להודות להקב"ה שעשה עימה חסד שהיא זכתה ללדת ילדים.

14 שיטות לתיקון מידת הכרת הטוב 109

3. תחושה של "מגיע לי"

מדוע אדם כה כפוי טובה?
אחת הסיבות היא שאדם מרגיש כי הכל מגיע לו. הדבר מתחיל מהרגע שהוא נולד. כולם מטפלים בו, והוא חושב כי כולם חייבים לו¹⁷⁹. הוא מאבד את כושר ההבחנה המדויק מי הוא החייב להעניק לו, מי רק מתנדב, ולמי מחובתו שלו להעניק. הוא מצפה מכל הסובבים אותו שיעניקו לו.
גם הסיבה משפיעה על האדם בחינוך מתמיד לכך שהכל "מגיע לו". (מגיע לו תשלום דמי אבטלה ועוד כהנה וכהנה). פרסומות שונות ושמות של מוצרים מחזקים בתת ההכרה תחושה זו. חינוך זה פוגם לעיתים בכלי הכרת הטוב של האדם אשר לא חש תמיד בטובה שעשו למענו, אלא בטוח שהכל מגיע לו.

דוגמא לזאת מצינו אצל לבן הרשע, לאחר שיעקב הוכיח לו את אשר עבד עמו ביושר וצדק גמור ומתאר לו את כל עמלו הרב בשמירת צאנו בין ביום בין בלילה, בין בחורף בין בקיץ, ואת אשר החליף את משכורתו מאה פעמים ואף על פי כן זיכהו הקב"ה לכל אשר הוא רואה, עם כל זאת, לבן ענה לו: "הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני, וכל אשר אתה רואה לי הוא..."¹⁸⁰

רמב 15 שפתי חיים

במאמרם זה מסבירים חז"ל מדוע התורה ניתנה דוקא כמדבר, כי דוקא כמדבר הם יקבלו עליהם עול מלכות שמים. כדי לקבל את התורה ועול מלכות שמים צריך את ההתבטלות הגמורה לפני ה', כמו המשל כשהערים היו בנויות, כל בני האדם היו מסודרים כל אחד במקומו עם כל הנוחיות, ולא רצו לקבל את המלך, אך שהגיע לעיר הריבה כמדבר שם הסכימו לקבל עליהם את עול המלך, כי במקום שלא היו מסודרים ומבוטסים לא הרגישו את העצמיות והחשיבות שלהם, לכן מתוך הרגשת התבטלותם הסכימו לקבל את עול המלך.

16 הנהגת ה' עם ישראל במדבר כתינוק היונק מאמו

"מדבר" אין הוא רק מציאות שלא צומח שם כלום, אלא שכל ההנהגה והקיום הוא על פי ה'. גלות מצרים הוגדרה כעובר במעי אמו - בחינה של הריון, ההשגחה של ה' עם ישראל לא היתה גלויה אלא מתוך כיסוי של הסתר, לידת עם ישראל היתה ביציאתם ממצרים "גוי מקרב גוי", אז התחיל להתגלות המציאות של עם ישראל. מובא בשם הגר"א כי בחינתם של עם ישראל במדבר היה כתינוק היונק מאמו, התקופה הראשונה אחר הלידה, התינוק אינו זז כלל בכוחות עצמו וכש"כ שאינו יכול לעמוד ולהתרומם, אין לו שום ישות עצמית, כל חיותו הוא מאמו, האמא מרימה אותו אליה ומניקה אותו. כך היה מצבם של ישראל במדבר, היו תלויים לגמרי בהנהגת חסדו של השי"ת, שכביכול ה' הרים אותם אליו להניק אותם במן ומים מהבאר, כל המסעות והחנינות היה על פי ה', "שמלתך לא בלתה מעליך ורגליך לא בצקה" (דברים ח, ד), לא היה חסר להם דבר, הענן יישר להם את הדרך, ומצא להם מקום מנוחה.

17 המא המתאוננים על היותם סמוכים בשולחן אחרים.

אמנם א"כ יש להבין מדוע בכל זאת התאוננו? וכי בכל ים ההשפעות שה' השפיע ורומם אותם זה מה שהיה חסר להם "הדרגה" אשר אכלנו במצרים חנם את הקישואים ואת האבטיחים כו" (במדבר י"א, ה). אמנם, כל סיפוק צורכיהם הגשמי והרוחני היה מהשי"ת, שכביכול השי"ת כסדר הגביה אותם אליו להניק אותם. אך מ"מ היה קשה להם המצב הזה להיות סמוכים על שולחן אחרים, עי"ז הרגישו שאיבדו את כל העצמאות שלהם, וכמש"כ "ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו", מבאר התרגום יב"ע: "וכרדן נפשנא מנגבא לית כל מדעם אלהן למנא אנן מסתכיין כמסכן דמודיק מגיסא מידיא" [לכן נפשנו יבשה אין כל כי אם אל המן אנו מצפים כמו עני הצופה לקערה מידי של בעל הבית], העני כולו תלוי בחסדי העשיר שהוא נתן לו, כך הרגישו את מצבם כאשר כל מציאותם תלוי במן כמצפים למילוי הקערה מידי של ה', וכמש"כ האבן עזרא "בלתי אל המן עינינו - כי מן השמים ירד", וממילא ע"י כך נוכחו להרגיש שאין להם שום עצמאות עצמית, זה הביא אותם להתאונן גם על שאר דברים ואפילו ענינים שוליים, אמנם לא היה חסר להם כלום, כמשארו"ל (יומא עה). שכל הטעמים היו יכולים להרגיש במן, אבל את טעם הקישואים שזה מוזק לעוברות לא היו יכולים להרגיש, וכי זה באמת היה חסר להם שלא יכלו להרגיש את טעם הקישואים? אלא כאשר אדם איננו שבע רצון מדבר אחד זה מביא אותו להיות נרגן אפילו על דברים שוליים לחלוטין, עד כדי כך שזה עלול להוציא אותו משלות נפשו, חוסר הרגשת העצמאות זה הביא אותם להיות נרגנים ולהתאונן על הקישואים והאבטיחים.

18 "יורד ה' על הר סיני" - הורדת התורה למטה

נבין את ענין הירידה שנאמר בהר סיני. הקב"ה כביכול צמצם את שכינתו כדי שעם ישראל יהיה להם השגות בתורה, הרי הקב"ה הוריד את התורה משורשיה הרוחניים הגבוהים למעלה, הקב"ה לומד את התורה, המלאכים משתעשעים עם התורה, והקב"ה הוריד את אותה לתורה למטה בהתאם ללכוש של עולם המעשה, שהתורה היא מושרשת למעלה היא תהיה מותאמת אצלנו למטה כאן בעולם המעשה.
* הגר"א מבאר את הנאמר (הגדה ש"ס) "ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעם ישראל ברוך הוא", מהו 'המקום'? הוא המקום שהקב"ה מתגלה לנו כאן בעולמנו, אולם המקום שהקב"ה מתגלה לנו הוא לפי השגתנו, אבל: "ברוך הוא" הוא מובדל מאתנו. "ברוך שנתן תורה לעמו ישראל", הקב"ה נתן לנו את התורה כאן למטה לכל אחד בהתאם

למדרגתו נזוהו ההקדמה ל" בניס, שהקב"ה נתן את התורה לכלל בן איך לפרש לו את התורה, אבל "ברוך הוא" מובדל מעמנו גם בחלק השגת התורה. התורה כ"כ גבוהה שאין לנו בה השגה בעומקה ורק אנו מבינים פירוים מעטים מהשגתה, כפי שארז"ל (ב"ר מ"ו) "נובלות חכמה של למעלה תורה", התורה למטה הוא כביכול מה שנובל מלמעלה, כלומר הוא מעין התורה שלמעלה, כידוע הגר"א בסוף ימיו למד את כל התורה שבע"פ מתוך התורה שבכתב, את כל ההשגות שבתורה הכניס בתוך התורה שבכתב.

כדי לזכות להשגות בתורה צריך לגשת אליה מתוך התבטלות, לדעת ולהכיר את הרוממות של התורה ואת יקרותה, לכן התורה ניתנה דוקא במדבר, במקום שכל ההנהגה הוא על פי ה', ע"י כך יבאו לידי התבטלות מוחלטת, ביטול כל הישות העצמית, וכפי מה שנאמר קודם

מה שארז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שמתוך אכילת המן יבאו ג"כ לביטול כל עצמאות שלהם, שגם הצרכים הגשמיים היו על פי ה' כתינוק הינוק מאמו, עייז לא היה להם שום הרגשות של עצמאות, או הרגשת האני, ורק ע"י כך יזכו לקבל את התורה.

הוא הזקנים - שהיה לבם גם בשכינה

"ואל אצילי בני ישראל לא שלח את ידו ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו" (שמות כ"ג), הם זכו להיכנס יותר לפני ולפנים בהשגת השכינה, אך זה הביא אותם להיות לבם גם בשכינה, שהיה חסר אצלם כל ענין ההתבטלות לפני השי"ת. ואדרבה, הם לפי גדול מדרגתם בהשגת גדלות השכינה הם היו צריכים להגיע ביתר שאת להתבטלות לפני השי"ת.

לפיכך נבין מדוע פרע להם דוקא בחטא המתאוננים, כפי שנתבאר חטא המתאוננים היה שהרגישו את עצמם נטולי כל עצמאות, כאשר הם סמוכים על שולחן של אחרים, תלויים אך ורק בחסדי הקב"ה - בלתי אל המן עינינו, זה היה השוני אה"כ שקיבלו את השליו, שכל אחד היה יכול לאסוף כפי כוחו "הממעט אסף עשרה חמרים", לעומת המן שכל אחד היה לו בדיוק כפי שיעור הנצרך לו, וגם אם אסף פחות היה לו כפי השיעור שצריך, זה הביא אותם לשלילת כל עצמאות, אבל בשליו כל אחד הרגיש את כוחו בהתאם ליכולת שלו לאסוף. לכן כאשר חטאם של המתאוננים היה שלא באו לידי התבטלות לפני ה', אז גם פרע את עונשם של הזקנים שחטאו באותו חטא, מתוך גדולתם וקרבתם אל השכינה היה לבם גם בשכינה, שלא באו לידי התבטלות לפני השכינה. ויחכן שחוסר ההתבטלות של הזקנים שהם היו מנהיגי העם זה היה השורש שהביא אח"כ את פגם ההתבטלות אל הכלל שהתאוננו לפני ה'.

קבלת התורה במדבר היא אמורה להיות אצל כל אחד ואחד גם שלא נמצא במציאות של מדבר, אבל צריך לשים את עצמו כמדבר, וכפי שדרשו רז"ל (עירובין נ"ד) "מאי דכתיב וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא אמר ליה אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תורה ניתנה לו במתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות", ולעומת זאת: "ואם מגיס לכו הקדוש ברוך הוא משפילו שנאמר ומבמות הגיא".

קעב 23 22 לעבודך באמת * בהעלותך

מפרש רש"י, "אין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האין לפרוש מאחרי המקום".

* אין פלא בכך שהיו מחפשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום. הפרישה מאחרי המקום מאפשרת לאדם לעשות ככל העולה על רוחו וללכת אחרי יצרו ותאוותיו, כשהוא משוחרר מההגבלות שהתורה מטילה עליו.

אחד מגדולי המדענים נשאל, מדוע ישנם מדענים שכוונו נלהבים מהרעיון המוזר שמוצאו של האדם מן הקוף - במקום להתקומם בכל ישותם כנגד תיאוריה שכה מבזה את יחוסם, הלא מצד הטבע האנושי כל אחד אוהב להרגיש שהוא מיוחס למשהו גדול ולא למשהו מביזה?

השיב אותו מדען בכנות, שההתלהבות נובעת מכך שתיאוריה זו משחררת אותם מאחריות מוסרית למעשיהם, שהרי מה כבר ניתן לדרוש מבריה שמוצאה מקוף...

פריקת עול חלקית

ישנם שיצרו פריקת העול גורם להם לעזוב לגמרי את דרך התורה, אך ישנם אחרים שאינם רוצים חלילה לפרוק לגמרי עול, אך רוצים לפרוש מאחרי המקום באופן חלקי. דוגמא לדבר, אדם נמנע מללמוד הלכות לשון הרע, כשבעומק הלב מסתתר הרצון שידיעת ההלכות לא תגביל אותו לדבר לשון הרע. או שנמנע מללמוד ברצינות מוסר, כדי שהמוסר לא יעיק על מצפוננו כשיחפוץ ללכת אחרי שרירות לבו.

כאשר אנחנו מתכננים קנייה של מוצר כלשהו, אנו מקדימים לקנייה בירור מקיף היכן ניתן להשיג את המוצר במחיר זול ובאיכות טובה, מדוע א"כ אנחנו לא מבררים לפני שאנחנו מדברים, אם אין בדיבורנו איסור לשון הרע וכדו'?

אין זאת אלא משום, שכאמור, מסתתר כאן רצון להיות משוחררים לדבר או לעשות כאוות נפשנו בלי להיות מוגבלים לדיני התורה, אשר כאמור יש בכך בחינה מסוימת של מבקשים עלילה לפרוש במקצת מאחרי המקום.

הרב דסלר זצ"ל היה אומר, שאפילו אם עולה בדעתו של אדם רק הוא אמינא שלא לשמוע בקול ה' זהו כבר חילול ה' גדול בעיני המלאכים, כי איך יתכן אפילו הו"א כזאת?!

* יש לדעת, כי כשם שהנרגנות מדה היא לעצמה, עם שתולדות באושים לה, כך "שביעות רצון", אף היא, מדה היא לעצמה, עם שתולדות ברוכות לה.

כשם שהנרגן נרגן הוא, ואחר כך מוצא הוא את המוני סיבותיו, כך הוא ה"צופרידינעו", השבע רצון. כזה הוא מיסודו ומתכונת טבעו, רק אחר כך ימצא, בודאי, המוני סיבות להיותו שבע רצון...

קיימא לו, שמסוגל הוא האדם להחדיר בתוך עצמו תכונות ומדות חדשות, שלא לדבר על כיוון והפנייה.

pg 167

Light is sown for the righteous and for the upright of heart, gladness. (Psalms 97:11)

Most people in this world seek happiness in some form or other — but where exactly does one turn in order to find this elusive state? King David tells us that if one seeks שמחה, gladness, he should join the ranks of the ישרי לב, the upright of heart. Who are these happy and fortunate people?

R' Yitzchok Hutner observed that the Targum translates לב ישרי as תרצי לבא, which literally means "those whose hearts are full of תרצים, explanations."

The heart of an unhappy person is filled with קושיות, strong questions, on everyone and everything. Such a person is critical and nit-picking, finding fault everywhere and voicing his bitter complaints about everything. "Why did he say that to me? How could she do such a thing? Where was God when I needed Him?" Naturally this negative attitude fills him with discontent; joy and gladness are banished from his heart.

*The secret of perpetual gladness, says Rav Hutner, is to develop a positive attitude whereby you find תרצים, explanations, which justify the actions of the people you encounter. In other words, it is better to explain than to complain.

This message is implied in the first half of the verse as well: אור נרע, light is sown for the righteous, i.e. the righteous know that the justification for an action or event is often not readily apparent. One must dig beneath the surface to discover the "light" which is "sown" and concealed within. The righteous ones are those contented and happy people who have learned the art of unearthing the "light" in everything.

How can we master the thoughts that stream through our consciousness?

It is extremely difficult for a person to change his way of thinking, especially after many years. However, when a harmful thought appears in our mind, it is possible to exchange it for a different thought. We are capable of pushing aside the negative thought and thinking about something beneficial instead.

Whenever a negative thought arises in our mind, we must strive to erase it by telling ourselves repeatedly, either verbally or mentally, "this thought is batel umvul - it is null and void. In this way, our brain will not accept the negative thought.

It is important to remember, though, that this is not enough, because we cannot leave our brains devoid of thought. If we try to simply erase the destructive thought, it will eventually return. Therefore, immediately after we have nullified the negative thought, it is essential that we replace it with a positive one.

The positive thought must have to do with something in the present, such as an affirmation like, "I am succeeding," or, "I can do it." We should not think in terms of the future ("things will

pg 67

משאלת השאלה מהיכן הגיעה לו, לבעל השמחה, יסגולה זו? האם אמנם נכון הדבר כי הברכות שלו שהוא מברך אחרים במצב זה חזקות יותר, מועילות יותר? האם בגלל העובדה כי הוא חוגג בר - מצווה או חתונה, פתאום יש כח מיוחד לברכות שלו?

אכן כך הדבר! כי השמח יותר, יש לו כח גדול יותר להעביר את השמחה הלאה.

"נהגו בכל מדינות אלו, שאין נושאים כפים, אלא ביום טוב, משום שאז שרויים בשמחת יום טוב, ויטוב לב. הוא יברך, מה שאין כן בשאר הימים, אפילו בשבתות השנה, שטרודים

יש, אם כן, וחשוב מאד מאד, בפרט בחברה של בני תורה ובני ישיבה, להחדיר את התכונה העצומה הזאת של שביעות רצון, והסיבות תצופנה מאליהן...

חובה היא לברוח מן הנרגנות.

זהר כל אחד מן האחריות...

וכפולה ומכופלת היא, החובה הנעימה, המתוקה והמענינה, לפתח את שביעות הרצון... את הצופר דנקייט.

27 עין טיבה - 28 95

ב. לברך את הזולת

באמצעות הדיבור אפשר לא רק לשבח את הזולת, אלא גם לברך אותו, ולהשפיע בכך השפעה ניכרת על מידת "העין הטובה" של האדם.

בזוה"ק פרשת במדבר קיז' נאמר כי מי שאומר שבחו של חברו (על בניו או כספו), צריך לברכו בעין טובה וזמאין למד כן? ממשה, שכתוב "והנכם היום ככוכבי השמים לרוב" 158, ואחר כך כתוב "ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים" 159.

מסופר על הסבא מסלובודקה, כי כאשר היה עובר לגיד ביתם של ראשי הישיבה, אף שלא היה שם אדם, היה פונה אל הבית ואומר: בוקר טוב! כאשר שאלוהו על הנהגה מוזרה זו, ענה: למאי נפקא מינה, כשאני פוגש בן אדם הנני מברכו בבוקר טוב, כי בפוגשי אותו אני זוכרהו, ומיד רוצה אני לברכו שיהיה לו בוקר טוב. ומה שונה שאני עובר על ידי ביתו, הלא גם זה מזכיר לי אותו, ולמה לא אברכהו מיד שיהיה לו בוקר טוב!!

ממעשה זה לומדים אנו שני דברים: ראשית, כאשר נותנים שלום לחבר, חוץ מדרך ארץ שיש בזה, צריך לעשות זאת מכל הלב, להשתדל לברך בעין טובה

הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל היה מסביר את הגמרא באופן אחר. גם אם המקח לא נראה טוב לעיני האדם המתבונן, הוא צריך לשבח מצד העובדה שהמקח מוצא חן בעיני השני, ואם טוב לשני, צריך להרגיש שטוב גם לו. אדם שקנה את מידת עין טובה, מרחבי הרגשת הטוב אצלו הם אדירים, כי הוא שמח לא רק בטובתו אלא גם בכל מה שהוא רואה אצל אחרים.

הדרכות מעשיות:

- 1. חפש בכל יום הזדמנויות לשבח את חברך בפה מלא על פעולותיו בין בפניו ובין שלא בפניו.

* דוגמאות - כיצד לברך ב"עין טובה"

* ברכת בעל שמחה

מעמד מיוחד יש לאדם שאינו רק משתתף בשמחה, אלא שהשמחה עצמה היא שלו (החתן, אבי התינוק שנכנס בברית וכו'). כשמתייחסים לאדם כזה, נוהגים לקרוא לו: "בעל השמחה". חלק חשוב בכל שמחה הוא הברכות. המשתתפים מברכים את בעלי השמחה ("שתזכו לעוד שמחות רבות" וכדומה), ובעלי השמחה מברכים את המשתתפים ("בקרוב אצלך"). כל מאורע הוא הזדמנות לברך כי השמחה תמשיך הלאה, תתן את השפעתה הברוכה ותסלול את הדרך לעוד ועוד שמחות אשר יגיעו בעקבותיה. ישנה סיבה עמוקה לשם התואר שניתן לבעל השמחה. הוא יבעלים על השמחה, היא שלו, הוא זה שיכול להעביר אותה הלאה ביתר יעילות. מובן שכולם מברכים דווקא אותו, אבל סגולה מיוחדת יש בכח הניתן לו לברך אחרים.

והנה, חז"ל אומרים ששלושת האבות הקדושים היו צריכים לחיות מאה שמונים שנה, כפי השנים שחי יצחק ^{עמו}. אלא שלאברהם הוריד הקב"ה חמש שנים משנותיו, כדי שיפטר מן העולם בשיבה טובה ולא יראה את עשיו יוצא לתרבות רעה, וליעקב הוריד הקב"ה שלושים ושלוש שנה לפי שאמר יעקב לפרעה "מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי".

המדרש מביא שבשעה שאמר יעקב לפרעה "מעט ורעים היו ימי שני חיי", אמר לו הקב"ה, "אני מילטתי אותך מלבן ועשיו, והחזרתי לך את דינה וגם את יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שמניין תיבות שיש מ'ויאמר פרעה' עד 'בימי מגוריהם', יחסרו משנותיך שלא תחיה כיצחק אביך".

נתבונן: דברי יוסף לא נאמרו מתוך רצון להתאונן על הרעות שפקדו את חייו, אלא כתשובה לתמיהתו של פרעה על כי לא ראה זקן כמוהו בכל מלכותו, ואף על פי כן נענש יעקב על דבריו אלו, ובגללם החסירו לו שלושים ושלוש שנות חיים.

33 אין זאת אלא שלגודל מעלתו של יעקב, נחשב לו לחטא מה שאמר דברים שהיה מונח בהם משמעות של תרעומת.

אמנם כשנדקדק היטב בדברי המדרש נראה שיש בהם עומק נוסף. הטענה על יעקב אבינו הייתה שעל אותם דברים שיעקב הגדירם "רעים", היה עליו להסתכל בעיקר על חסדי ה' שנעשו עמו באותם דברים. אמר לו הקב"ה: אמנם מצבך אצל לבן היה "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני", ואעפ"כ לא היה לך להתרעם, כי סוף סוף הצלתי אותך ממנו. אמת הוא שעשיו אחיך ביקש להורגך, אבל סו"ס מילטתי אותך מפני רדיפתו ועליך להודות על כך. דינה אמנם נלקחה על ידי שכם, אבל אני החזרתי לך. יוסף נלקח ממך למשך עשרים ושניים שנה, אבל לבסוף החזרתי אותו אליך, והיה לך להודות ולא להתרעם.

34 * לקח גדול יש לנו ללמוד מהדברים. ברוך ה' יש לנו האפשרות לשבת וללמוד בשלווה, ואעפ"כ לפעמים מתרעמים אנו כאילו היינו אומללים. אין זו הדרך הישרה, להתעלם מחסדי ה' ולהתמרמר על אותם דברים שלא מתנהלים כפי רצוננו.

אם אדם יעשה חשבון מה חסר לו לעומת מה שיש לו, מה שחסר יתבטל בששים כפול ששים לעומת היש. אם יעקב נענש על התרעומת למרות שהיא הייתה על צרות אמתיות, ק"ו שאין לנו להתרעם כאשר יש לנו ב"ה ידיים, רגליים, עיניים, לחם לאכול ובגד ללבוש, ואפשרות ללמוד תורה ולקיים מצוות.

וכדי שלא נשכח את חסדי הקב"ה עמנו, תקנו חז"ל לברך מאה ברכות בכל יום, שכאשר נאמר אותן בהתבוננות ובכוונה הראויה, הן יזכירו לנו את חסדי ה' המקיפים אותנו בכל עוז, ערב ובוקר וצהריים.

* מידה טובה מרובה ממידת פורענות חמש מאות פעם. אם העונש על תרעומת הוא כה גדול, כמה גדול הוא השכר על מי שחי חיים של הודאה לקב"ה על רוב חסדיו!

דרך משל לחינוך בשעה שהאב מלמדו לילך, כשהחינוך מתקרב אצלו הוא מרחיק את עצמו ממנו כדי להרגילו ללכת, ונמצא הריחוק טובה הוא להחינוך, עכדה"ק"ב.

והנה בני ישראל במדבר היו במדריגה גדולה שהיתה להם התגלות אלוהית בכל דבר, ולא עסקו בשום מעשה גשמי, אמנם לא זו היתה תכלית הבריאה, כי כמו כן הנשמה קודם ירידתה אין לה מחסור בשום דבר, אלא רצון השי"ת להעניק השפעות טובות לעמו, וכדי שלא יתביישו בהם שיהיו ההשפעות בעיניהם כנהמא דכסופא"ב, לכן נותן הבורא יתב"ש לעמו ישראל נסיונות שיתגברו עליהם, ועי"ז יזכו לשכר הצפון לצדיקים בעולם הבא.

ועתה כשהיו קרובין ליכנס לארץ ישראל"ב היו מתחילים מן השמים להראותם התרחקות מעט כדי שיתרגלו לקרב את עצמם ע"י עבודה

בנסיונות, וכל זה היה רק לטובתם וכדברי הבעש"ט שהאב מתרחק מבנו בכדי ללמדו ללכת"ב, וזהו כוונת הכתוב (י' ל) "וארון ברית ה' נוסע לפניהם", לפניהם דווקא ולא בתוכם, וכשהרגישו התרחקות זו לא הבינו שרוצים להרגילם להתגבר על הנסיונות והיו מתאוננים"ב.

ומסיים השם משמואל' בהאי לישנא "וזהו לימוד לצעירים

שמתחילים לעבוד השי"ת בהתלהבות, ואח"כ נופלים מעט ממדרגתם, וזאת היא מן השמים שלוקחים מהם העזר האלקי כדי שבכוחות עצמם יעבדו את השי"ת"ב, זכל המניעות הן ג"כ מן השמים, וצריך כל אחד לידע זאת שלא פול בעצמו ויחזק את עצמו לעלות מעלה מעלה".

A second application: a characteristic feature of childhood, and relatively, of the teenage years, is inspired optimism and the lack of a sense of limitation. Children believe that they can become anything. The world is larger-than-life to a child, a child is not oppressed by a limited sense of what is possible. A child has simply to be exposed to almost any form of greatness (unfortunately, all too often physical and meaningless) to begin fantasizing about becoming or achieving that same thing.

However, later in life one is lucky to have any inspiration left at all. Many adults wonder why life seemed so rich when they were teenagers, why they could laugh or cry so richly, so fully, back then; and why life seems so flat (at best) now. But the idea is as we have described above. First comes a phase of unreal positivity, a charge of energy. And then life challenges one to climb back to real achievement independently.

37 * * *

A third application is to be found in the *ba'al teshuva* world (*ba'al teshuva* describes a person who has discovered a Torah-oriented way of life after living a more secular lifestyle). Many *ba'alei teshuva* experience an unexpected and disturbing letdown. Often the pathway is as follows. A young person discovers Torah, becomes inspired by a Torah teacher, and begins to study. Every Torah experience, whether in learning or in contact with the Orthodox world, is spectacular. Every text

studied is alive with significance, every Shabbos experience is high, and there is a phase of euphoria. Somehow though, subtly, this changes and growth has to be sought. Learning may be very difficult. Often the difficulties seem to far outweigh the breakthroughs. Many are tempted not to persevere in learning. Of course this is exactly the way it must be, real growth in learning comes when real effort is generated. Just as physical muscle is built only against strenuous resistance, so too spiritual and personality growth is built only against equivalent resistance. A person who understands this secret can begin to enjoy the phase of work; a maturity of understanding makes clear that the first phase was artificial, it is the second phase which yields real development.

שערי דרך / פרשת בהעלותך קיד 40 ר' פרידמן

גם הפורענות השגיה של "יהי העם כמתאננים" (להלן י"ג א), שורשה ויסודה נבע מטעות זו.

בני ישראל התאוננו על טורח הדרך ששלושה ימים לא נחו מעינוי הדרך, ועל כך נאמר "ויחר אפו", ומביא רש"י ממדרש אגדה, שאמר הקב"ה: אני הייתי מתכוון לטובתכם שתיכנסו לארץ מיד.

נדרש מבני ישראל להבין ולדעת, שמה שהקב"ה עושה איתם - זהו הטוב האמיתי, ואם הקב"ה מוביל אותם במדבר דרך שלושת ימים - זה

לטובתם, שייכנסו לארץ מיד, ואילו הם עדיין לא רכשו לעצמם את המבט האמיתי שטוב לגבר כי ישא עול, ולכן התאוננו על הדרך.

ולכן התאוננות זו היא מלשון עלילה, שהיו מבקשים עלילה איך לפרוש מאחורי המקום, כמו שמפרש רש"י. אשר לכאורה צריך להבין, היכן מנוחת בתואנה שלהם עלילה לפרוש מן המקום, והרי הם התלוננו, ולכאורה בצדק, על קושי וטורח הדרך שהלכו שלשה ימים בלי מנוחה.

אלא שעצם ההתאוננות על מעשי ה' היא התחלת הפרישה מהקב"ה, כי התורה דורשת מאדם לשאת עול ומשא ולעבוד את הקב"ה בכל המצבים, ואדרבה, כל הקושי הזה הוא הטוב האמיתי גם בחיים הגשמיים, ואילו הם שהתאוננו על מעשי ה', לא הכירו בכך ולא רכשו לעצמם את דרך ה', וזה עצמו שאדם לא מבין שטוב לגבר כי ישא עול - זהו התחלת הפרישה מהקב"ה ומתורתו.

ההרמב"ן (שם) מוסיף לפרש, שהתביעה על המתאוננים היתה שהתאוננו על שהתרחקו מהר סיני שהיה קרוב למקום ישוב ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא והצטערו על כך, ודבר זה היה רע בעיני ה', שהיה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם.

חובתו של כל אחד מיישראל היא לדעת ולהרגיש שכל העול של התורה והמצוות וכל מה שהקב"ה מצווה, אף על פי שבעיני בני אדם זה נראה כדבר קשה, אבל לאמיתו של דבר אינו כן, וצריך ללכת אחרי הקב"ה בשמחה ובטוב לבב.

שמה שיחות בהעלותך קובץ 39

ויחי העם כמתאוננים (יא: א)

פרש"י אין מתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה האין לפרוש מאחורי המקום. וכן הוא אומר בשמשון כי תאונה הוא מבקש ע"כ. ביאור הדבר, מאחר שעדיין לא נתישבה אהבת ה' ואהבת התורה בלבם, לא התקשרו עם התורה וה' ועדיין היה התורה ומצות עול עליהם ורצו לפרוש מאחרי הקב"ה. וכן הוא אומר יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם (פסוק כ) שמבואר שכל תלונותיהם באו בגלל שמאסו דבר ה' פי' עדיין לא נתישבה אהבת ה' בלבם ולא מצאו סיפוק לנפשם בה' ובתורתו, לכן בקשו למצוא סיפוק ממקום אחר. חטא המתאוננים היה פרענות ראשונה, היינו מלבד שהיית ראשונה במספר היה שורש ויסוד לכל החטאים שחטאו בהן, היסוד הוא "א" השתוקקות" לה' ולתורתו סיבת כל החטאים.

הדרך לאהבתו

נתבונן מעט כמה מוכרחת היא אהבת ה', הנה טבע האדם שאף אם יתן לו חבר מתנה קטנה כבר מתעוררת בלבו אהבה לחברו, ואם יתן לו מתנה גדולה יותר תגדל אהבתו עוד יותר, מעתה יש להניח כי אם יתן לו חברו אוצר נפל ועצום, הרי שלא תסור אהבתו מלבו לעולם וכאש תבער בלבו.

ומעתה נתבונן אנו, כמה קבלנו מאת ה' יתברך עוד טרם היותנו ומאז שנולדנו ועד עתה, את הגדול באוצרות תבל, את החיים. כי הוא יתברך ויתעלו נפח בנו נשמת חיים והוא משמרה בקרבנו בכל רגע, והוא נותן בריאות לגופנו אשר כל כולו פלא גדול מלא חכמה עליונה ועצומה.

וּבְדָרְךָ זו מצאנו בדברי הגר"א על דברי הפסוק במשלי (שם) 'כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד': 'כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו. וא"כ העני הוא מי שנפשו רכה, שאינו מטתפק בכל אשר לו, וכל חללי דעלמא לא יספיקו בדעתו, ולכן כל ימיו רעים, כי אינו באפשרי שישגי כל חפצו וימלא דעתו, וכמו שאמרו (קה"ר א יג) אין אדם מת וחצי וכו'. וטוב לב וגו', אבל מי שמספיק במה שיש לו, לבו שמח תמיד כמו האיש אשר משתה בביתו, שלבו שמח בעת שהוא שתוי יין, עד שאז אפילו המלך אינו שווה לו, אך לאחר הפיגו יינו אינו בשמחתו שהיה תחילה, משא"כ ה'טוב לב' הוא תמיד שמח פֶּתַת שמחת השתוי בעת המשתה'.

הרי שהאדם התאב נקרא עני, כי כשם שהעני חסר כך התאב חסר. כי מתוך שמתאוה לדבר מה מוכח שהוא חסר לו, ואיש זה ימיו כולם רעים. ולעומתו השמח בחלקו כל ימיו כמשתה גדול, תמיד ישמח לבו ואינו חסר כלום, ותחושת החסר תלויה כאמור במידת אהבת ה' אשר בקרבו.

הרצון לתאוות העולם הזה, מקורו הוא מחסרון אהבת ה' בלבו של האדם, כי מי שיוקדת בליבו אהבת ה', ומרגיש כל הזמן שהוא מקבל ומקבל בלי די בלי קץ ובלי סוף, ממילא אין הוא חש שום חסרון ונפשו שבעה מטוב ואין היא צריכה לדבר עוד.

45

סיפוק גשמי והשתוקקות רוחנית

נמצא שהמהלך הנכון הוא, להיות תאב להשגת המעלות הרוחניות עד שיראה אח עצמו כעני גמור לגביהם, עני בדברי תורה עני במצוות עני בחסד עני ביראה שמים עני לגבי כל דבר שבקדושה, ולעולם לשאוף ולרצות כל הזמן עוד ועוד ויהיה פיו רחב בבקשה למלא תאוות ליבו להשיג עבודת ה' ויזכה ע"י כך שהשי"ח ימלא משאלות לבו.

ומאידך לגבי עניני עוה"ז, צריך להיות שמח בחלקו ע"י שימלא ליבו אהבת ה' להיות מלא שמחה על כל מה שיש לו וממילא ינעו מן התאוות וינצי מן האיסור, לפי שאין הוא יכול להמרות פיו של אהבו, ושאיפתו תהיה רק לעשות רצונו יתברך כל הימים, ובאופן זה יתקיים בו - אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.

46

ק"ל ש"ח' בלעז' 3-5 מ"ה

שיחה יג. ביאור מדרת השמחה ודרך קנייתה

אמנם לאמתו של דבר, כל זה שייך רק כשכל כיון החיים של האדם הוא בלי חוץ התורה הק' וכל מהלך מחשבתו הוא בלי ההשקפה הנכונה והמחודדת, כי יהודי השם נפשו בחיים אמיתיים ורבוך בקונו ויודע שהקב"ה הוא זה שבראו, הוא זה שמציא לו כל צרכיו, והוא זה שמסייע לו בכל דרכיו ונותן לו הכוחות לפעול כל מה שצריך לפעול במשך ימי חייו עלי ארמות, ואילו האדם מצד עצמו אינו יכול לעשות מאומה לולא כח ה' המחיה והמסייעה, כמה שמתבונן יותר בזה, ומאמין יותר בזה, וחי יותר בזה, נעשה כל בולו מלא אושר, מלא שמחה, מלא חרדה, ומלא תענוג אמיתי שהולך וגדל עד כי גדל מאוד, כי ע"י ידיעתו דבר זה, וזכה שכל הסיבות הג"ל המביאות שמחה,

הולכות ומתרככות אצלו תמיד בהפלה עצומה, בין בעניני הנשמים ובין בעניני הרוחניים, וכמו שנבאר בס"ד.

ב

47

גודל השמחה שהקב"ה מספק לאדם כל צרכיו להשלמת נפשו

בעניני הנשמים - כי כמה שיודע האדם ומאמין בזה, אשר כל מה שיש לו, כגופו, כממונו, ככבודו, ובכל אשר לו, הן מצד משפחתו, הן מצד חבדיו וסביבתו, והן מצד הכוונה נפשו, וכל שאר עניניו, כל אלו הזמין לו השי"ח במדה מדויקת מאוד, בכמות מדויקת מאוד, ובאיכות מדויקת מאוד, עד להפליא ממש, באופן שיהיה לטוב לו בזה וכבא לכל חלקי נפשו רוחו ונשמתו, בלי מחסור כל שהוא, ובלי יתרון כל שהוא, ע"י זוכה הוא לשמחה בכל אשר לו בשמחה גדולה ועצומה, כי יודע שאם חסר לו איזה דבר, או נאבד ונגבד משהו ממנו, בודאי זהו רק לפיכך הנתחית, כי עצם הדבר שהקב"ה לא נתן לו הדבר הזה, זה עצמו ההוכחה הגדולה ביותר שהדבר לא שייך לחלקי נשמתו, כי אלמלי היה זה שייך לחלקי נשמתו בודאי לא היה הקב"ה מנעו זאת ממנו, וא"כ על כרחך שהעדר הדבר הזה הוא רק לטובתו השלימה, כדי שלא להזיק לו על ידי שיהיה לו יתר על מידתו, כמו שאמר חז"ל (חולין נח): כל היתר כניטול רמי, וכמו שבמבצע

הרי רק אם נתבונן באבר אחד כמו הרגל אשר באמצעותה יכול האדם לעמוד ולילך, נמצא שאין אנו יודעים להעריך כראוי מתנה זו, הנה אם חלילה אדם רק נוקע את רגלו כבר חש מוגבל ומיוסר, ונמנעים ממנו כ"כ הרבה דברים, ומה נאמר על איש אשר נפגע לגמרי ברגלו ואבדה ממנו התקוה ללכת עוד על רגלו, או מי שנולד בעל מום ברגליו חלילה, איזה חסרון נורא הוא זה כמה מוגבל הוא האדם הזה כמה צער ועגמת נפש באים עליו. כמה אהבה א"כ יש לנו לאהוב את

הקב"ה, רק על אבר אחד בריא ומתוקן כזה אשר נתן לנו, אשר באמצעותו יכולים אנו לעשות כ"כ הרבה דברים נצרכים וחיוניים.

עוד נתבונן בעשר אצבעותינו, שבאמצעותם יכול אדם לפעול לקיים עצמו ולתקן כל מחסורו ואם אובדת אצבע אחת חלילה, כבר נעשה התפקוד קשה יותר. וכן הפה, אשר בו מונח כח הדיבור אשר באמצעותו נוצר הקשר שבין בני האדם וע"י יוכל האדם להודיע כל מחסורו ולהשתמש בו בכ"כ הרבה אופנים.

לו היה האדם מתבונן בכל זאת, היה ליבו מתמלא הערכה למפעלות ה' יתברך ולגודל חסדיו עמו, ולא היה גומר פיו להודות ולהלל להשי"ת על רב חסדו טובותיו ונפלאותיו עם בני האדם (והאריך בזה בדברים נפלאים בספר חיי עולם (ח"א פרק א) ע"ש).

42

איש כזה אשר כולו רווי וספוג באהבת ה', כשבאים עליו יסורים מקבלם באהבה גמורה, וכן כשבא עליו עלבון ממי שהוא הרי הוא שמח, כי הכל מאיתו יתברך והוא הרי האהוב הכי גדול אשר יש לו שמטיב לו והטיב לו, ואף לנצח לא יעזבו, ובכל דבר גדול או קטן שמתרחש עמו מוצא את רצון ה' ומרגיש שלטובתו ארע לו הדבר.

איזהו עשיר - מיהו העשיר הגדול ביותר, זהו האיש אשר אוהב את ה' יתברך שרואה כל הזמן את חסדי ה' עמו, יש לו חיים ויש לו בריאות ומשפחה ונחת ועוד ועוד, והכל מתוקן וטוב בלי כל חסרון, וראיה זו כולה היא מגודל אהבת ה' המפעמת בו, שמתבונן כל העת כמה הוא חייב להשי"ת וכמה מעט הוא יכול להשיב כנגד כל הטובה הזו, ועליו נאמר 'אשריך וטוב לך', אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.

43

חטא המתאוננים - חסרון באהבת ה'

מעשה נתבונן בעם היוצא ממצרים, הראה עם או השמע, דוגמת הפלאים והנסים אשר עשה ה' יתברך עם עמו ישראל, והלא עשה להם נסים גלויים אשר לא נראו מעולם והוציאם ממצרים בנסים גדולים ובשמירה מעולה, ועננו עליהם סוכך יומם ומראה להם הדרך, מישר לפנייהם הרכסים והבקעות ומסלק מפניהם כל פחת ומכשול, קרע להם את הים נתן להם את המן אשר כמה וכמה פלאות ראו בו, הגיז להם את השליו והוציא להם מים מן הסלע, ונזן להם בגד ללבוש ושמרם מכל צרה וצוקה.

ואחר כל זאת 'יהי העם כמתאוננים'. והדבר מתמיה איך יתכן, הלא תלונתם מעידה שאין אהבת ה' בקרבם, ואחר כל הטובות המרובות הללו, פלא הוא הדבר כיצד לא נתעוררה אהבת ה' בקרבם. ואם כן יכולים אנו להבין מפני מה חרה אף ה' בהם, כי עוון זה מעיד שלקויים הם בשורשם - אין אהבת ה' בליבם!

כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד

את השמח בחלקו כינו רבותינו ז"ל 'עשיר' וביאר זאת רבנו יונה באבות (שם): 'כי מי שאינו שמח בחלקו ואינו שבע במה שחננו ה' יתברך, עני הוא, כמו שפורש בפסוק (משלי טו טו) כל ימי עני רעים, וטוב לב משתה תמיד. ר"ל, כל ימי עני המתאוה לממון רעים (קהלת ה ט) אוהב כסף לא ישבע כסף, אך טוב לב ושמח בחלקו כל ימיו טובים כימי העושה משתה תמיד, על כן מדה טובה היא עד מאד להיות שמח בחלקו, והוא הנקרא עשיר אחר שהשם יתברך נתן לו במה שיתפרנס ויעסוק בתורה ובמצוות כי מה יתרון לאדם בכל עמלו אך לקיים את התורה והמצוות וכו'.